

Siegfried Lenz

Een dure grap

Verhalen uit Bollerup

Vertaald uit het Duits door W. Wielek-Berg

Van Gennep · Amsterdam

Inhoud

Voorwoord	7
Het doordeweekse been	9
Het onderbroken zwijgen	17
Een dure grap	23
Oorzaken van een geschil	31
Huisslacht	37
Verse vis	47
De les	53
Een zeer gevoelige hond	61
Achtergronden van een bruiloft	69
De schrijfster van streekromans	75
De oudste inwonster van het dorp	87
De heimelijke winnaar	97

Een dure grap

Alles, buren, was aan Frietjoff Feddersen normaal: de maat van zijn schoenen, zijn inkomen, ook zijn gierigheid, die men hier zuinigheid noemt. Als men mij toen de opdracht had gegeven de inwoner van Bollerup te noemen die als voorbeeldig gemiddelde van dit dorp kon gelden, had ik niets anders kunnen doen dan na het uitvoerig inwinnen van informatie Frietjoff Feddersen de eer te geven: hij stelde de norm voor het ziekteverzuim, hij gaf het ritme aan waarop men een nieuwe winterjas kocht. Maar al vormde hij voorbeeld en maatstaf voor veel dingen, men mag toch niet denken dat hij dat altijd en overal deed. Er waren in het leven van deze grijze, normale man ogenblikken waarop hij heel Bollerup paf deed staan van zijn ongehoorde invallen. Hoewel ik Bollerup alleen maar bezocht, vernam ik bijvoorbeeld dat deze Frietjoff Feddersen een paar weken een hongerkunstenaar bij zich liet wonen, omdat hij de door hem opgedane ervaringen wilde toepassen op de vraatzuchtige huisdieren.

Goed, tot dusver kan men nog van mening zijn dat ook het normale van tijd tot tijd zonderlinge bloesems moet dragen, als tribuut om het zo maar eens uit te drukken, om dan, als na de mazelen, schoon en zonder verrassingen voort te leven. Maar nu moet gezegd worden dat Frietjoff Feddersen zijn vreemde invallen altijd uitbroedde wanneer hij van zijn zelfgebrouwen mirabellenbrandewijn had gedronken. Dat is een bewezen feit. De vruchten kwamen van een oude, kromme boom met een afgeschilferde bast en een kroon die hier en daar onvruchtbaar was geworden. Deze boom, die in een ontoegankelijke hoek van de tuin groeide, scheen alleen maar op onheil te zinnen – dat gevoel had ik tenminste.

Hoewel hij niet veel vruchten afwierp en hoewel Rita Feddersen met regelmatige tussenpozen zei dat de boom moest worden omgehakt, liet mijn verre neef Frietjoff de boom staan en verdedigde hem zelfs met de opmerking dat hij ‘op hem aangewezen’ was. Na een ochtendruzie, die weer eens om de boom ging, verklaarde die Feddersen zelfs ijskoud: ‘Niets, maar dan ook niets zal mij ertoe kunnen bewegen die boom ooit om te hakken.’ En toen zijn vrouw wou weten om welke reden hij de boom zo onvoorwaardelijk wilde sparen zei hij geprikkeld dat de ‘geest van de boom’ hem altijd goede raad had gegeven.

Zo, en nu moet ik een paar dagen overslaan, de

door en door normale dagen van dinsdag tot zaterdag; maar op de avond van die zaterdag moeten we Frietjoff Feddersen op de hielen gaan zitten, hem vergezellen naar het Molencafé en met hem een achterkamer vol rook binnegaan waar hij al wordt verwacht.

Wie verwachtten hem daar? Vermoeide mannen zoals hij die – bij een glaasje jenever – niets anders van plan waren dan met behulp van skaat tot in de zondag door te spelen: Jörn Feddersen, de Knorhaan, en Lars, de Rammelaar. Zoals gebruikelijk hadden ze hun dubbele jenever al voor zich staan, maar Frietjoff haalde uit zijn zak een plat flesje met mirabellenbrandewijn en vulde daarmee een glas dat reeds klaarstond. Daarna dronken ze zwijgend: het spel was begonnen.

Ze speelden onder een scheef hangende spiegel aan een tafel van kersenhout, die betere dagen had gekend; op het enige schilderij stond een keizerlijke torpedoboot, die weliswaar met de kiel naar boven dreef, maar desalniettemin plaats bood aan een overlevende, die de eigen vlag halsstarrig uitstak naar een horizon vol Engelse kruisers. Ze speelden verbeterd en keken zelfs niet op als de waard met precies berekende tussenpozen binnenkwam om de glazen te vullen en dan een ogenblikje bleef toekijken. Monotoon trokken ze hun kaarten, sloten winst en verlies van een spel af met altijd dezelfde kreunende slok uit het glas; toch zou een ingewijde

nooit denken dat verveling of zelfs lethargie de avond beheerste. Nee, iedereen die scherpe oren had kon informatie over speler en spel inwinnen uit het geweld waarmee ieder zijn kaarten op tafel smeedt.

De tafel hield het uit. Hij beefde. Hij schommelde zacht. Soms, als de Rammelaar dreunend uitspeelde wat zijn achterhand verborgen had gehouden kromp hij piepend ineen. Dat was onvermijdelijk na zijn honderdtwintig jaar, die hij als 'deftige' eettafel begonnen was om daarna, voorzien van voldoende krassen, wastafel te worden, een tijdlang ook werkbank, totdat men ontdekte dat hij goed genoeg was voor de achterkamer en hem, bedekt met zeildoek, tot skaattafel promoveerde.

Hoe meer ze dronken – Frietjoff Feddersen zijn zelfgemaakte mirabellenbrandewijn, de anderen hun jenever – hoe harder de kaarten op tafel sloegen. Triomf en teleurstelling uitten zich in gedreun. Er wordt gezegd dat de drie mannen zo veel hadden gedronken dat ze geen van allen merkten hoe de tafel tegen middernacht steeds schever wegzakte. Uitgerekend op dat ogenblik kreeg de Rammelaar een hand zoals hij die avond waarschijnlijk niet meer zou krijgen: hij smeedt de eerste kaart met zo veel geweld op tafel dat die het wel begeven moest. Eén poot brak, de andere poten vluchtten in de spagaatstand; de slag werd niet geslagen. Friet-

joff Feddersen nam het restje uit zijn fles tot zich, onderzocht, in een duistere monoloog verzonken, de kapotte tafel, streelde uitvoerig over de gebroken poot, richtte zich ineens op en zei tegen zijn verbaasde medespelers: 'Daar moet de dokter bij komen, we zullen dokter Dibbersen roepen.'

'Dat zal,' zei Jörn, 'weinig helpen; wie echte poten kan genezen hoeft nog geen tafelpoten te kunnen genezen.'

'Poot is poot,' lalde Lars, 'waarvoor heeft dokter Dibbersen anders gestudeerd?'

'Ik wil graag zijn gezicht zien als we hem bij de patiënt brengen,' zei Frietjoff.

Ze lachten al bij voorbaat en toen ging Frietjoff Feddersen naar de telefoon om de gecompliceerde beenbreuk aan dokter Dibbersen door te geven. Die sliep natuurlijk net, redelijk uitgeput door tweeëntwintig huisbezoeken waarbij hem de gastvrijheid niet bespaard was gebleven, maar de zachte, doordringende stem aan de andere kant van de lijn liet hem geen keus: er moest geholpen worden. Zelfs als ze het gewild hadden zouden ze niet in staat zijn geweest op de vloer door te spelen, zo vol voorpret waren ze over het bezoek van de dokter. Ze trokken gezichten zoals de dokter die volgens hen zou trekken, speelden elkaar variaties van verbazing voor, van verbijstering en konden maar niet ophouden Frietjoff Feddersen om zijn inval te loven.

Voor zover ik weet wankelden ze met hun drieën naar buiten om de dokter te ontvangen en hem gezamenlijk naar de patiënt te brengen – goed toegerust met bezorgdheid.

Dokter Dibbersen, een man die er altijd lijdend uitzag, die niet naar verklaringen luisterde en ook geen verklaringen gaf, liet zich naar de achterkamer brengen, zocht de patiënt, luisterde naar Frietjoff Feddersen, die hem met goed gespeeld verdriet de gebroken tafelpoot voorhield en liet zich uit zijn jas helpen. Een snelle, ondoorgroendelijke blik op de medespelers: dat was de enige reactie die de dokter liet blijken. Toen vroeg hij om een waskom en een handdoek, maakte zijn tas open en begon vakkundig – met onverbiddelijke zakelijkheid, zo werd mij verteld – de gebroken tafelpoot te zetten. Er werd geneeskrachtige zalf op gesmeerd. De tafelpoot werd gespalkt en verbonden en tot verbluffing der spelers zo zorgvuldig gezet dat de tafel minder wiebelde dan in het begin van de avond. De spelers, radeloos en niet zonder reden, maskeerden hun verlegenheid met overdreven lof. Maar dokter Dibbersen was te bescheiden om daar iets van te willen weten. Hij controleerde zorgzaam of de tafel wel stevig stond, knikte tevreden, haalde zijn rekeningenblok tevoorschijn en het boekje met de artsentarieven, zorgde ervoor dat de spelers alles konden zien en stelde zijn honorarium voor geneeskundige bijstand vast, zwijgend, zoals altijd. De

somma van honderdtwaalf mark, feilloos gespecificeerd, bracht hij Frietjoff Feddersen zonder wrok in rekening, daarna wenste hij de patiënt beterschap en nam afscheid.

Verwondert het iemand dat mijn verre neef Frietjoff Feddersen de volgende ochtend zijn bijl sleep en nog voor zijn vrouw was opgestaan de afgeschilferde mirabellenboom niet alleen omhakte, maar ook nog tot kachelhout verwerkte?